

Nagy eszmék, apró kötelességek.

Ha én az Úr és a Mester megmostam
a ti lábaitokat, nektek is meg kell mos-
notok egymás lábait.

János XIII:14.

A költői képzeletnek minden olyan szellemi terméke, mely az ember hitéletére valaha erős hatást gyakorolt, egy-egy mély igazságnak művészi ruhába öltöztetett képe. Az értelmetlenség azt amint van úgy elfogadja, a féltudás mosolyog rajta mint babonán, az értelmet pedig arra indítja, hogy vizsgálat tárgyává tegye. Így az ige testtelésének (incarnatio) hittétele teljes hűséggel tükrözi vissza Jézus jellemének és szolgálatának hatását. Halandó élete árnyékként húzódik végig Jézus szolgálatán, amint a keresztény vallás történetének korszakain át a múlté lesz. Élettörténetébe is a valóság talajában gyökerező elemeknek betűszerinti leírása; az erkölcsileg és láthatólag isteninek összecserélése; lelkiiségének égi származására utalása még sötét bánatában is túlságosan emelkedettnek látszik arra, semhogy közönséges származását elfogadjuk. S lehetne Jézus életéről szebben beszélni, mint éppen ennek a hittételnek a nyelvén? Hogy miként volt a legmennyeibb szellem a hús és vér kötöttségeinek alárendelve; hogy ez az Istennel rokon szellem, mely senki másnál hasonló fényel nem ragyogott, miként merült önként a legmélyebb emberi szenvedések szakadékaiba s mulandó élete fárasztó útjain miként tett tanúságot szünet nélkül örökévalóságához való kapcsolatairól. Egészen magában álló sajátága volt lelki nagyságának az, hogy lehajolt — de ne így mondjuk — lehajlás nélkül a lélek szükségleteinek legjelentéktelenebbjeihez szállott. Alkalmi útjain a könyörületre indító szenvedést nemcsak, hogy meglátta, hanem egyenesen odament a szenvedőhöz s fenntartás nélkül élte bele magát annak sorsába. Szent igazságait és dicsőséges csodatételeit az emberi élet rejtett

utaira s eltakarni szokásos viszonylataira szórta szét. Szolgálatot tett koldusnak és özvegynek, áldását szórta a gyermekekre, gyógyította a test és lélek betegségeit s térdre hajolt, hogy megmossa árulójának lábait. Személyén magasabb emberi természet utólérhetetlen derüje és méltósága s benne világegyetemmel és alkotójával azonos elme lakott. Az emberi élet legelhanyagoltabb elemeivel szemben tetteiből termékenyítő magatartás tükröződik, kisugározván, hogy nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem azért, hogy ő szolgáljon másoknak. Csodálkozhatunk azon, ha isteni lényként tűnik fel az emberek drága emlékezetében, ki önként veti le a dicsőség köntösét, hogy részt vehessen szenvedéseikben s visszautasítja az elismerés mosolyát, hogy felöltse az önkéntes lelki teherviselés gyönyörűségét? Ez a felfogás azzal a nemes igazsággal áll szoros rokonságban, hogy nagy eszmékkal gazdagított lélek a legalkalmasabb, apró kötelességek végzésére. Legemelkedettebb életszemlélet leghübben világítja meg a legszerényebb életkörülményeket. Amint kisméretű életeknek csak kisméretű megpróbáltatások elhordozására van erejük, úgy csak akkor tudjuk mindennapi életünk igáját megadással hordozni, sorsunk megaláztatásait némán viselni, ha égi lelkület lakik mibennünk.

Teremtett világában minden feladat vállalójának, magának Istennek kell közénk leszállnia és közöttünk laknia, hogy a lélek házában megfelelő rendet és tisztaságot tarthassunk.

Ezt az alapigazságot szellemi művelődésünkben is szemlélhetjük; s úgy találjuk, hogy legteljesebb értelmetlenség oktatásához, legérettebb tudomány szükséges. Közönséges tévedés annak feltevése, hogy kevés tudás elegendő, még kevesebb tudás oktatásához. Hogy a mester, aki csupán egy lépéssel áll tanítványa előtt, tanítványának olyan útmutatója lehet a tudományban, mint bárki. Annak feltevése éppen tévedés, hogy értelmi közelség tanító és tanítvány között előnyös lehetne az út megmutatásában. Mintha a tanulás nehézségeire való élénk visszaemlékezés s az értelmi nyereség újsága egyiknek érdeklődését a másiknak haladása iránt élénkebbé tenné. A neveléstudomány tévedései közül ez a legsúlyosabbak egyike. Nem tanulatlanságuk közössége hozza közel oktatót és oktatottat egymáshoz, hanem kölcsönös rokonszenv. Átfogó tudomány s megértő rokonszenv képes csak betekinteni más ember lelkébe, hogy az értelmi működés folyamatának bonyolult szövődékét lépésről-lépésre elemeire bontsa s távolabbi cél szüntelen

szemelőtt-tartásával a felfogás fokról-fokra haladását türelemmel és mesterileg elősegítse. Aki maga is újabban sajátította el az ismeretet, szigorúan fog ragaszkodni a módszerhez, amelyen ő maga jutott birtokába annak. Az ismeretmennyiség gazdagságának változatosságát, elmét termékenyítő erejét s az ismeretnyújtáshoz szükséges találékonyságot mindig nélkülözni fogja az, aki áttekintéssel nem bír, azzal szemben, aki az egész mezőt áttekintette. Az oktató kitűzött tárgyának nemcsak belső tartalmát, hanem külső arányait is kell, hogy ismerje. A csillagász, aki megfigyelte a nap foltjait s a hold hegyeit, keveset tud addig, amíg meg nem ismerte ezeknek égi testek közt elfoglalt helyét s mozgásukban követett törvényét. A megtanítandó tárgy elemeire bontása, viszonylagos értékének szemléltetése, a fennmaradó résznek a maga valóságában látása, az oktatónak nélkülözhetetlen minősítései, melyek nélkül minden oktató munka támadás a tanítvány értelmi adottsága ellen. Itt van a magyarázata annak, hogy rendszerint a legműveltebb elmék legtürelmesebbek, legvilágosabbak és legtermészetesebben haladók. S minthogy tárgya az egészhez arányítva komolyan van átgondolva s az elmét türelmetlenség nem zavarja, a részletekben is a művelt elmék legpontosabbak és legkidolgozottabbak. A részletek kevésbé vagy semmibe vétele a hiányos műveltséget jellemzi. Mikor az ismeret magvához tartozó részletek lazák és széthullók s az ismeretanyag tömörsége, áttekinthetősége és szilárdsága hiányzik, ismereteknek csak homokrakásáról lehet szó, mely az átfogó sugárt és összetartó erőt nélkülözi. Az előnyökön felül miket magasabb műveltség az ismeretközlésben nyújt, nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a csodálatos, meghatározhatatlan hatást, mit magasabban álló elme az alantabb állóra mindig gyakorol. Azt az életet gazdagító eleven hatást, mely kiszélesíti és megérősíti az értelmi adottságokat s olyan erőt nyújt, amit más ismeretnyújtás utól nem ér. Az oktatás terén, melynek fontossága kellően méltányolva nincsen s mely mellett olyan könnyen elsiklunk, nincs az emberi bölcseségnek az a mennyisége, ami túlsok, vagy fölösleges lenne. Ha lehetőség volna rá, azt kellene tenni, hogy a gyermek oktatását Minden-tudás végezze. Minél átfogóbb az értelmi műveltség, annál tisztább az ismeret s minél aprólékosabban vannak a részletek kidolgozva, annál nagyobb az elme adottságához alkalmazhatósága s közlésre és befogadásra alkalmassága. A legmagasabbrendű ismeretek nyújtásának a legszerényebb adottságokhoz

való ez az alkalmazhatósága, az emberi műveltség továbbadhatóságának kizárólagos dicsősége.

Éppen így megállapítható, hogy a legmélyebben érző, leggyöngédebb szív az, mely a társasélet legegyszerűbb szolgálatait s a családi otthon boldogságának legapróbb részletmunkáit legkészségesebben végzi el. Tévedés annak feltevése, hogy az apró kötelességeket közönséges elmék végzik el legmegfelelőbben. Ki ne tudná, hogy sok családi otthon keretében milyen végzetes eredményekkel jár e szabály követése. Gyakori eset, hogy a család mindennapi bajait, gondjait és apró teendőit számító önzés, hiányos műveltség irányítja s a túlságos takarékoskodás folytán kárt szenved a lélek. Körömszakadtig véd jelentéktelen szokást s az ennél sokkal fontosabbat figyelemre sem méltatja. A kiméletet és engedékenységet nem ismerő, mindent uraló számítás vasfogójával, minden szembehelyezkedő akaratot visszaszorít, minden életmegmozdulást sértővé tesz, szüntelen ellentéteket teremt. Mikor azonban az otthont irányító eszmékben rokonszenv és jóízlés egyesülve vannak — s ezek egymástól el sem választhatók — ott van a szívben a családi otthon szeretete, az erkölcsileg szépnek megérzése és megértése, milyen boldogítólag váltják fel egymást az élet látszólag jelentéktelen teendői, találják meg áldást hozó helyüket s tűnnek el drága gyümölcsök hátrahagyásával az órák. Az indulatok fegyelmezésével egységessé lesznek az akaratok, ártatlan öröm el nem vesz, jóízlésbántást nem szenved, mert egyéni adottságát mindenkinek számba veszik. Mindennap bölcsesége gyümölcsöt terem s minden alkonyat meghozza az Isten akaratában való megnyugvást és meglátja szeretetét. Csillagok ragyogásánál a lelkünkbe le szálló gondolatok, angyalok zenéje mellett hozzák meg számunkra Isten békességének örömét. Nem korlátolt zárkozottság, hanem széles látkörű elme s mély érzésekkel telt szív teszik e képet valósággá. A mindent egymáshoz való arányában látó erkölcsi világszemlélet, melynek figyelmét üres dolgok igénybe nem veszik, mélységének és szépségének életerejéből arra is tud juttatni, ami valóban nagy. Szóval Istennel rokonlélek munkájáról van itt szó, ki nyitott szemekkel tekint égre és földre s kinek áldó gondviselése végtelenségig terjed. Kinek művészete szépség ruhájába öltözteti az egész világot s rajzoló irónjának finom érintésével színes vonalakat húz a virágszirmokra. Az ilyen nagy lélek leveti magáról önmaga nagyratartásának, úgyszintén a megtisztelőnek és megalázónak üres fogalmait, melyek

divatos felületességgel eltorzítani akarják Isten örökkévaló érték-elrendezésének rendjét; teljesen megszabadul a lekicsinylés szellemétől; és abban a gondolatban élve, hogy ezt a világot jóság igazgatja, olyan feladatokat fedez fel és vállal magára, melyektől kisebb lelkek, magukat nagyobbra értékelvén, mint hozzájuk méltatlantól idegenkednek. Pedig az igazság az, hogy nincs olyan megalázó cselekedet az életben, amit magas és nemes cél szolgálata széppé ne tenne. Teendők, melyek legközönségesebbek, abban a percben amint szeretettel végezzük őket, megszűnnek lealázók lenni. Hány ezer szolgálat, ami különben lealázónak van tekintve, lesz egyszerre szentté és elidegeníthetetlen kiváltságukká a szenvedő betegágya mellett? A beteg párnáinak felpuhítása, orvossága bevételére rábírása, a lázas akarat kívánságainak elterelése vagy teljesítése, virrasztás órákon át, a lázas álomba merült mellett — szent kiváltságainkká lesznek abban a pillanatban, amint arra reménykedés vagy az élet visszaadása serkent. A való élet szüntelen terem ehez hasonló alkalmakat, ha kevésbé parancsolóak is, mikor az igazán látó szem és szerető szív meglátja, hogy a dolgok szokásos rendje felborult s az emberi érzések magasabb törvényei, a megszokott rend feláldozását követelik s habozás és válogatás nélkül némán vállaljuk a nemes szolgálatot s teljesítjük a szivesség cselekedetét. Innen van az, hogy a szeretet legdúsabb és legmélyebb gyökerei, mint az élet fájának lombjai és virágai, a kevésbé kellemes cselekedetekben ágaznak el, nem olyanok ezek mint a szokás művirágai, melyeken sem tél, sem nyár nem változtat, hanem élő virágbimbók, melyeket a természet áldó szeretete ápol és állít össze s amelyek reggel kinyitják s este bezárják kelyheiket s úgy a déli nap hevében, mint az esti szellő hűsében érzékenyen remegnek. Hogy a legmélyebb érzések segítenek a legközönségesebb kötelességek elvégzésére, az a szeretet legemelkedettebb szellemének legsajátságosabb dicsősége.

Hogy nagy eszmék segítenek apró kötelességek fontosságának felismerésére, azt még tisztábban látjuk, ha az értelem és szeretet gondolatköréből figyelmünket magasabbra, a vallásos életre irányítjuk. A mindennapi csalódások és bántódások között, melyek senkinek életét el nem kerülik — a szorgalmas és munkás életet éppen nem — a lelki erőt a győzelemhez csak vallásilag kiegyensúlyozott lélek nyeri meg. Ki ne lett volna figyelmes arra, hogy egy parányi kis féreg a nap melegén,

milyen bámulatosan van felszerelve ahoz, hogy magát védelmezze s környezetét hacsra ingerelje. A kihívással szemben sok esetben a legmélyebb érzés, a legszélesebb tudás s legnemesebb indulat sem elégséges védelem. Még az az ember is, aki bölcsességével természeti ösztöneit legyőzte s akit céljainak és eszméinek ereje embertársai fölé emelt, hordozhat legyőzhetetlen ellenséget önmaga természetében. S ez nemcsak nagy önismerethiány, vagy erkölcsi érzés gyengesége esetében lehetséges. Az elért lelki nyugalom lehet csekély s a haladás lehet kevés abban az esetben is, mikor a hibát beláttuk, vagy csak mint nyomasztó érzetet hordozzuk s a lelki ismeret megépítette védő erődjait. A kötelességteljesítés sokféle formája közül azzal az esettel állunk szemben, amikor akármilyen tiszta és erős legyen is, az erkölcsi meggyőződés magában nem elégséges és ismételten elbukik. Megvagyunk győződve, hogy a kihívásnak engednünk nem szabad, ismételjük magunkban, hogy az céltalan. Szánkra parancsoljuk a hallgatást s haragos szót ki nem ejtünk. S mindezek után is zavarunk el nem tűnt, csupán némává lett; győzelem nincs, csupán a legyőzetés maradt eltitkolva. Az akarat küzdelmében nincs olyan elem, mely az értelmi magatartást megváltoztatni tudná. Ezek a belső harcok megpróbáltatásaink vonalának irányából kiemelni nem tudnak. Bennük maradunk s nyomoruságaikkal harcolhatunk mindaddig, amíg nélkülözzük a felemelő hitet, melynek segítségével attól elmenekülünk és arra magasabbról tekintünk. Hogy csekélységek ingerelnek, az izléstelennek, sőt erkölcstelennek mutatkozhat; ámde mindaddig, amíg magunk is lenn a porban vagyunk, bárhogy okoskodjunk, mégis bántanak. Nincs más segítségünk velük szemben, mint magasabb és pázsitosabb mezőre visszavonulás, mikor csak távolról látjuk a poros utat. Gondolatban ki kell vonulnunk az élet harcából, ahonnan látjuk, hogy miként lesznek másodrendűekké és semmisülnek meg az élet zaklatásai, mint elsimuló hullámok az örökkévalóság mélységében és Isten megmérhetetlenségében. Az elme, mely megtudja tenni ezt a zarándokút, az ő környezetétől elszakad s az akaratnak minden felesleges harcától s erőpazarlás nélkül nyeri meg békességét. Nem esik nehezére, hogy mindenkivel szemben megértő és nagylelkű legyen s önmaga fog csodálkozni azon, hogy miként lehetett kizavarni tiszta lelki nyugalomából. A gond és megpróbáltatás gyermekeinek milyen boldogság volna sokszor az, ha a városi élet hőségéből és zajából, az üzleti élet versenyéből és izalmából

egyszerre átvitelnének a hegycsúcs hűvös szellőjébe, vagy az éjjél holdvilágos kertjébe! Ehez hasonló kilátás nyílik meg a szív számára, amit magas hit akkor nyújt minékünk, mikor fáradtak s kimerültek vagyunk. Istenben hívő léleknek nem kell messze mennie alpesi magaslatokért és csillagos egekért, mert gondolatban pillanatok alatt éri el azokat s érzi meg egyszerre a természet magányát és Isten dicsőségét.

Nemcsak önmagunk irányítása az, ahol lealázónak látszó kötelességek végzésére legerősebb segítségünk az emelkedett hit. Ez az igazság azokban a szolgálatokban is áll, melyeket mások számára az emberi jószág végez. E szolgálatok között a legalsórendűbbeknek, a test szenvedéseinek viselésére az erőt, az igazságok között a legmagasabból, a halhatatlanság hitéből nyerjük. Gondolhatnók, hogy ennek éppen ellenkezője áll. Vélhetnők, hogy a test fájdalmaival és szenvedéseivel akkor békülünk meg a legkönnyebben, ha anyagelmélet és megsemmisülés hitét valljuk. Ha elfogadjuk, hogy a halál megsemmisülést jelent. A test hanyatlása azokban kelt legtöbb részvétet, kik abban látják minden vagyonukat. Hogy barátunk betegágyára vetett utolsó tekintetünk, mely örök elválásunk közeledését jelenti, legerősebb érzésünk. A megsemmisülés elve szerint minden elmuló életben erős lelki kapcsolatok elszakítását látjuk. Mint hajótörésnél egy szál deszkán maradottaknak, oly nehéz a megválás. A jövő túlságos kihangsúlyozása, mely a hívőt sokszor a testi szükségletek megvetéséhez vezette, csak akkor látszana következetesnek, ha mások szenvedéseit is hasonló részvétlenséggel néznők. A dolog azonban nem így áll. Mint minden esetben, úgy itt is áll, hogy a legistenibb igazságok teszik lehetővé a legegyszerűbb kötelességek teljesítését, az emberi elmének legmagasabb gondolatai minősítenek a legközönségesebb kötelességek végzésére. Aki úgy tekint felebarátjára, mint ki két elemből van összetéve, annak lelkéből nem megvetést vált ki a halhatatlan elem, hanem a halandó elemnek megszentelését. Az imádkozó lélek, mint Istennek szentelt helyet tekint a templomot, melynek minden köve szent s így bejáró útja is azt követeli, hogy tisztelettel lépünk rá. Lehatolás a lélekbe s ott valami láthatatlannak felfedezése az, ami a testi szenvedést megszelidíti s a keresztény embert még akkor is megnyugtatja mikor betegség pusztítását s halál közeledtét érzi. Sőt mikor azt látja, hogy az ég örököse a lélek törékeny rájárában gyötrődik és szenved s a szegényes keret miként kinozza királyi lakóját

s a sötét rabságból miként tör fel a világosság szülöttjének hangos tiltakozása, lelkének nemes meghatódottságában minden rendelkezésre álló erejével siet szenvedő embertársának segítségére.

Tiszteljük és ápoljuk tehát a mély érzéseket, melyeket imádkozásra összegyűlve, Isten színe elébe hozunk. Nem csupán azért, mert szükség szerint megvigasztalnak s hetenkint elmélyedő percekhez juttatnak, hanem mert természetüknél fogva életküzdelmünk szívébe hatolnak s lelki törekvéseinket leghűségesebben támogatják. Családi otthonunk szentségének és békéjének, lelkiéletünk komolyságának és rendjének, szívünkben a türelem és nagylelkűség szellemének fenntartására kisebb gondolatok nem alkalmasak, mint Isten méltóságának és a jövő életnek eszméi. Úgy tudjuk megbecsülni életünkben a perceket, ha tekintetünket az örökkévalóság felé fordítjuk. Ha felismerni tudjuk azt a dicsőséges alkotást, mit egymást felváltó korszakok fognak létesíteni, abban az esetben a bölcseségnek egyetlen porszemét sem vesztegettük el. A legközönségesebb kötelességek sem fognak megalázni, mert önlelkünk gazdagsága szenteli meg azokat. Keressétek tehát a fennvalókat, ahol a ti lelketek is lakozik Krisztussal Istenben.
